

הא לחמא עניא די אָבלו אבהתנא באַרעא דמַצרים. כל דכפין יתיי ויכול. כל דצירי יתיי ויפסח. השתא הובא לשנה הבאה בארעא דישׂראל. השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין.

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?
שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה כולו מצה?
שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות. הלילה הזה מרוז?
שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת.
הלילה הזה שתי פעמים?
שבכל הלילות אנו אוכלין פין וישבין ובין מספין.
הלילה הזה כלנו מסבין?

עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו יי אלהינו משם ביד חזקה וברוע נטויה. ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים. אפילו כלנו חקמים, כלנו נבונים, כלנו יודעים, כלנו יודעים את התורה, מזהו עלינו לספר ביציאת מצרים. וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משהו.

מעשה ברפי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון, שהיו מסבין בכני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כגון שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שררשה בן זומא, שנאמר: למען תזכור את יום צאתנו מארץ מצרים כל ימי חייך (דברים טו, יא).
"ימי חייך" – הימים, "כל ימי חייך" – הלילות. והחכמים אומרים: "ימי חייך" – העולם הזה, "כל ימי חייך" – אלהיאי לימות המשיח.

ברוך המקום, ברוך הוא. ברוך שנתן תורה לעמו ישׂראל. ברוך הוא.

בגדר ארבעה בנים דברה תורה: אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול.

חכם מה הוא אומר? מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה יי אלהינו אתכם? (דברים ו כו).
ואף אתה אָמר לו בהלכות הפסח: אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

רשע מה הוא אומר? מה העבודה הזאת לכם? (שמות יב כז).
"לכם" – ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקרו. ואף אמה הקמה את שניו ואָמר לו: בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים (שמות יג ח).
"לי" – ולא לו. אלו היה שם לא היה הגאָל.

תם מה הוא אומר? מה זאת? (שמות יד ט). ואמרתי אלי: בהזין די הוציאנו יי ממצרים מביט עבדים (שם).

ושאינו יודע לשאול את פתח לו. שנאמר: והגדת לבנך ביום ההוא לאמור, בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים (שמות יג ח).
יכול מראש חדיש, תלמוד לומר: ביום ההוא (שם).
אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד לומר: בעבור זה (שם), בעבור זה לא אמרתי אלא

בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך.

מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, שנאמר: ויאמר יהושע אל כל העם, בני אמי יי אלהי ישׂראל, בעבר הנהיך לשבו אבותיכם מעולכם, ורח אבי אברהם ואבי נחור, ויעבדו אלהים אחרים. ויאקח את אביכם את אברהם מערב הנהר, ואולף אותו בכל ארץ כנען, וארבה את ירעו, ואתן לו את יצחק. ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו, ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו, ויעקב ובניו ירדו מצרים (יחזקאל כד ב-ד).

ברוך שומר הבטחתו לישראל, ברוך הוא. שהקדוש ברוך הוא חשב את תנן לעשות כמה שאמר לאברהם איבנו בכרית בין הבתרים, שנאמר: ויאמר לאברם ידע תודע פי גר יתנה ויעך בארץ לא להם ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברבש גדול (בראשית טו ג-ד).

מכסים את המצות, מגביהים את הכוס ואומרים:

והיא שעמדה לאבותינו ולנו, שלא אָחד בלבד נעמד עלינו לכלותנו, אלא שְׂמַרְךָ ברוך הו' עומדים עלינו לכלותנו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

צא ולמד מה בקש לכן הארמי לעשות ליעקב אבינו וכו', שפרעה לא גזר אלא על הזקנים ולכן בקש לעקור את הכל. שנאמר:

ארמי אבד אבי, ויזר מצרימה ויזר רב במותי מעט, ויהי שם לגוי גדול עצום ושב (דברים טו ה).
ויזר מצרימה אנוס על פי הדבור.

ויגר שם מלמד שלא יזר יעקב אבינו להשתפע במצרים גדלו וגלוי שבניה. כמה שנאמר: או הנסה פרעה לגור בארץ אבנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיו פי כבד הרעב בארץ כנען, ועתה ישבו נא עבדיו בארץ גשן (בראשית מז ד).

במותי מעט כמה שנאמר: בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה. ועתה שמוך יי אלהיך ככוכבי השמים לרב (דברים כב).

ויהי שם לגוי מלמד שהיו ישראל מצינים שם. גדול עצום כמה שנאמר: ובני ישׂראל פרו וישׂרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם (שמות א כ).

רב כמה שנאמר: רבבה בצמח השדה נתתיך, ותרבי ותגדלי ותבאי בעדי צדיים, שדים נכנו והשׂרץ צמח ואת ערם ועריה (חזקאל טו ט). יש מוסיפים: ואַעֲבֹר עֲלֶיךָ וְאַרְאֶךָ מִתְבוַּסֶּסֶת בְּדַמְיָךְ וְאֹמַר לָךְ בְּדַמְיָךְ חַיִּי (שם ו).

וירעו אתנו המצרים ויענינו, ויתנו עלינו עבדה קשה (דברים כו ו).

וירעו אתנו המצרים כמה שנאמר: הבה נתחכמה לו, פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונתוסף גם הוא על שׂאינו, ונלחם בנו ועלה מן הארץ (שמות א כ).

ויענינו כמה שנאמר: ויעניו עליו שרי מסים למען ענתו בסבלתם ויבן עירי מסכנות לפרעה את פתם ואת רעמטם (שמות א כ).

ויתנו עלינו עבדה קשה כמה שנאמר: ויעבדו מצרים את בני ישׂראל בפרך (שמות א ט).

ונצקע אל יי אלהי אבותינו, וישמע יי את קלטו, וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו (דברים כו ו).

ונצקע אל יי אלהי אבותינו כמה שנאמר: ויהי בכימים הרבים הבה, וימת מלך מצרים, ויאנחו בני ישׂראל מן העבדה ויוצקו, ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה (שמות כ כב).

וישמע יי את קלטו כמה שנאמר: וישמע אלהים את נאקתם, ויזכר אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב (שמות ב כד).

וירא את ענינו זו פרישות דרך ארץ. כמה שנאמר: וירא אלהים את בני ישׂראל, וידע אלהים (שמות ב כה). ואת עמלנו אילו הבנים. כמה שנאמר: כל הבן הילוד היארה תשליכהו וכל הבת תחזין (שמות ב כב).

ואת לחצנו זה הדחיק. כמה שנאמר: וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם (שמות ט).

ויוציאנו יי ממצרים ביד חזקה וברוע נטויה

ובמריא גדול ובלאות ובמפתים (דברים כו ח).
ויוציאנו יי ממצרים על כל ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח. אלא הקדוש ברוך הוא כבדו ובעצמו. שנאמר: ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והפיתו כל כבוד בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני יי (שמות יב ב).
"ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה" אני ולא מלאך. "והפיתו כל כבוד בארץ מצרים" אני ולא שרף. "ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים" אני ולא השליח. "אני יי" אני הוא ולא אחר.

ביד חזקה זו הדרב. כמה שנאמר: הבה די יי הויה במקמי אשר בשדה פסוסיים בחמרים בגמלים בפקד ובצאן דבר כבד מאד (שמות ט).

וברוע נטויה זו התרב. כמה שנאמר: ותרבו שלופה ביזו נטויה על ירדשלים (ירמיהו הים א כא טו).

אילו נתן לנו את השבת ולא קרבנו לפני הר סיני דינו. אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן את התורה דינו. אילו נתן לנו את התורה ולא הניטנו לארץ ישׂראל דינו.

אילו הניטנו לארץ ישׂראל ולא כנה לנו את בית הבחירה דינו.
על אחת כמה טובה כפולה ומכפלת למקום עלינו – שהוציאנו ממצרים, וְעָשָׂה כָּהֵם שְׁפִטִים, וְעָשָׂה בְּאַלְהֵיהֶם, וְהָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, וְנָתַן לָנו אֶת מִנְחֹם, וְקָרַע עַל אֶת הַיָּם, וְהִעֲבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּהַרְבֵּה, וְשָׁקַע צְרִינֵנוּ בְּתוֹכוֹ, וְסַפַּק צָרְכֵנוּ בְּמִדְבַּר אֲרֻבָּעִים שָׁנָה, וְהִאֲכִילָנוּ אֶת הַמֶּן, וְנָתַן לָנו אֶת הַשֶּׁבֶת, וְקָרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי, וְנָתַן לָנו אֶת הַתּוֹרָה, וְהִכְנִיסֵנוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וּבְנָה לָנו אֶת בֵּית הַבְּחִירָה לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ.

דם צפרדע. פנים. ערוב. דבר. שחין. ברד. ארבה. חשי. מכת בכורות.

והגדים להטיף מעט יין מן הכוס בעת הוכרת כל סימן וסימן.
רבי הודה היה נותן בהם סימנים:
רצ"ף עד"ש באח"ב.

חוריים ומלואים את הכוסות.

רבי יוסי הגלילי אומר: מנין אתה אומר שלקו המצרים ממצרים עשר מכות ועל היים לקו חמשים מכות, ממצרים מה הוא אומר: ויאמר להחטימם אל פרעה אַעֲבֹעַ אֲלֵהֶם היא (שמות ח טו). ועל היים מה הוא אומר: וירא ישׂראל את הדי הגדלה אשר עשה

יי במצרים, ויראו העם את יי, ויאמינו ביי ובמשה עבדו (שמות יד לא).
כמה לקו באַעֲבֹעַ – עשר מכות. אָמור מעתה. במצרים לקו עשר מכות, ועל היים לקו המשים מכות.

רבי אליעזר אומר: מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה של ארבע מכות. שנאמר: ישלח גם הרוח אפו עברה וועם וצרה משלחת מלאכי רעים (תהלים עח מט). "עברה" – אחת. "וועם" – שתיים. "וצרה" – שלש. "משלחת מלאכי רעים" – ארבע. אָמור מעתה: במצרים לקו ארבעים מכות. ועל היים לקו מכות ומכה שהביא

רבי עקיבא אומר: מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה של משש מכות. שנאמר: ישלח גם הרוח אפו עברה וועם וצרה משלחת מלאכי רעים (תהלים עח מט). "רוח אפו" – אחת. "עברה" – שתיים. "וועם" – שלש. "וצרה" – ארבע. "משלחת מלאכי רעים" – חמש. אָמור מעתה: במצרים לקו חמשים מכות, ועל היים לקו חמשים ומאתים מכות.

כמה מעלות טובות למקום עלינו.

אלו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים דינו. אלו עשה בהם שפטים ולא עשה באלהיהם דינו.

אלו עשה באלהיהם ולא הרג את בכוריהם דינו. אלו הרג את בכוריהם ולא נתן לנו את מונמם דינו. אלו נתן לנו את מונמם ולא קרע לנו את היים דינו.

אלו קרע לנו את היים ולא העבירנו בתוכו בחרבה דינו.

אלו העבירנו בתוכו בחרבה ולא שקע צרינו בתוכו דינו.

אלו שקע צרינו בתוכו ולא ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה דינו.

אלו ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה ולא האכילנו את היים דינו.

אלו האכילנו את היים ולא נתן לנו את השבת דינו. אילו נתן לנו את השבת ולא קרבנו לפני הר סיני דינו. אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן את התורה דינו. אילו נתן לנו את התורה ולא הניטנו לארץ ישׂראל דינו.

אילו הניטנו לארץ ישׂראל ולא כנה לנו את בית הבחירה דינו.

על אחת כמה טובה כפולה ומכפלת למקום עלינו – שהוציאנו ממצרים, וְעָשָׂה כָּהֵם שְׁפִטִים, וְעָשָׂה בְּאַלְהֵיהֶם, וְהָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, וְנָתַן לָנו אֶת מִנְחֹם, וְקָרַע עַל אֶת הַיָּם, וְהִעֲבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּהַרְבֵּה, וְשָׁקַע צְרִינֵנוּ בְּתוֹכוֹ, וְסַפַּק צָרְכֵנוּ בְּמִדְבַּר אֲרֻבָּעִים שָׁנָה, וְהִאֲכִילָנוּ אֶת הַמֶּן, וְנָתַן לָנו אֶת הַשֶּׁבֶת, וְקָרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי, וְנָתַן לָנו אֶת הַתּוֹרָה, וְהִכְנִיסֵנוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וּבְנָה לָנו אֶת בֵּית הַבְּחִירָה לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ.

רבו ומליאל היה אומר:

כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואילו הן:

פסח. מצה. ומרור.

פסח שהיו אבותינו אוכלים בזמן שפית המקדש היה קים על שום מה? על שום שפסח הקדוש ברוך הוא הוא את אבותינו במצרים. שנאמר: ואמרתי ובה פסח הוא ליי אשר פסח על בתי בני ישׂראל במצרים, כנגפו את מצרים ואת בתניה הציל, ויחד העם וישׂתחוּ (שמות יב כב).

כשאוטורים מצה זו? מגביהים את המצה הפרושה ומאיים אותה למטוטים.

מצה זו שאנו אוכלים על שום מה? על שום שלא חספיק בעקם של אבותינו להתחמין עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאָלים.

שנאמר: ויאפו את הבצק אשר הוציאנו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתחממה וגם צדה לא עשה להם (שמות יב טל).

כשאומרים "מרור זה" מגביהים את המרור ומראים אותו למטוטים.

מרור זה שאנו אוכלים על שום מה? על שום שמרור המצרים את חיי אבותינו במצרים. שנאמר: וימררו את תיחם בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבדה בשדה, את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך (שמות א יד).

בכל דור ודור חיוב אדם לראות את עצמו

כאלו הוא יצא ממצרים, שנאמר: והגדת לבנך ביום ההוא לאמור בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים (שמות יג ח).
לא את אבותינו בלבד גאָל הקדוש ברוך הוא, אלא אף אוחנו גאל עמוהם, שנאמר: ואותנו הוציא משם. למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו (דברים ו כב).

לפיכך אנחנו חיבים להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרוםם, להודיר לכוף, לעלה ולקטל למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו, הוציאנו מעבדות לחרות, מניגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול, ומשעבוד לגאָלה, ונאמר לפניו שירה חדשה הללויה.

"יש מידיחם כאן את הכוסות ומגלים את המצות עד לחמשי למעינו מים".

הללויה, הללו עבדי יי, הללו את שם יי. יהי שם יי מברך, מעתה ועד עולם. ממנהך שמש עד מבווא, מהלל שם יי, עם כל גוים יי, על השמים כבודו. מי כיי אלהינו המגביהי לשבת. המשפילי לראות, בשמים ובארץ. מקמי מעפר דל, מאשפת ירים אביון. להושיבי עם נדיבים, עם נדיבי עמו. מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה. הללויה.

ביצאת ישׂראל ממצרים, בית יעקב מעם לעו. היתה יהודה לקדשו, ישׂראל ממשלותיו. היים ראה ונס, היידון יסב לאחור. ההרים קרדו כאילים, גבעות כבני צאן. מה לך היים כי תגוסי. היידון תסב לאחור. ההרים תרקדו כאילים, גבעות כבני צאן. מלפני אידון חולי ארץ, מלפני אלוהי יעקב. ההפכי העור אָגם מים, חלמיש למעינו מים.

מכסים את המצות. מגביהים את הכוס ואומרים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים. והגיענו הלילה הזוהר לקדשו, ישׂראל ממשלותיו. היים ראה ונס, הנה לאַקָל בו מצה ומרור. כן, יי אלהינו ואלהי אבותינו, יגיענו למועדים ולחגים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שחמים כנגנין ערף, וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים (כשחל פסח במוציא שבת אומרים: מן הפסחים ומן הזבחים) אשר יגיע דָמם על קיר מבוחר לרצונו, ונדוד לך שיר חדיש על גאלתנו ועל פדות נַפְשֵׁנוּ. ברוך אתה יי גאל ישׂראל.

הגדה של פסח
"מגיד"
office@halached.org
מרכז הלכה והוראה
הרב יוסף צבי רימון

שאלות טיפור תודה